

Řešení nehlášené práce v Chorvatsku a ve čtyřech kandidátských zemích EU

Shrnutí

Úvod

Cílem této zprávy je poskytnout systematický přehled míry a povahy nehlášené práce a způsobů jejího řešení v Chorvatsku a čtyřech kandidátských zemích EU: na Islandu, v Bývalé jugoslávské republice Makedonii, v Černé Hoře a Turecku. Účelem je provést analýzu rozsahu a charakteru nehlášené práce v těchto zemích, ukázat, jak je organizován boj proti ní, a nastínit relevantní přístupy a opatření politiky, které tyto země přijímají. V celé zprávě je těchto pět zemí dle možností srovnáváno s 27 členskými státy EU (EU-27).

Politické souvislosti

Míra a povaha nehlášené práce

Bez ohledu na použitou metodu posuzování bylo obecně zjištěno, že rozsah stínové ekonomiky na Islandu je pod průměrem zemí EU-27, zatímco stínové ekonomiky v Chorvatsku, Bývalé jugoslávské republice Makedonii, Černé Hoře a Turecku jsou rozsáhlejší než průměr v zemích EU-27.

Povaha nehlášené práce se v jednotlivých regionech EU-27 liší. Pokud je možné ji určit, na těchto pěti zemích se obecně odrážejí přibližné evropské regionální odchylky u nehlášené práce z hlediska odvětví, v nichž se tato práce koncentruje, typů vykonávané práce, osob, které tuto práci vykonávají, a jejich motivace pro tento druh činnosti. Situace na Islandu je odrazem podmínek ve skandinávských zemích, zatímco situace ve zbylých čtyřech zemích je projevem poměrů v členských státech jihovýchodní Evropy. To je však nutné ještě potvrdit. Jednou z možností by bylo, kdyby těchto pět zemí uskutečnilo průzkum Eurobarometr nebo kdyby je Evropská komise zahrнула do některého případného průzkumu Eurobarometr ve druhé vlně.

Překážky pro formalizaci

Každoroční průzkumy s názvem Doing Business prováděné Světovou bankou analyzují, jak je pro místního podnikatele snadné či složité založit a vést malý až střední podnik a současně dodržovat příslušné předpisy. Podle souhrnných výsledků za země EU-27 za rok 2012 jsou státy EU jako celek na 38. místě mezi 183 zkoumanými zeměmi. To je horší postavení než v případě Islandu (9. místo) a Bývalé jugoslávské republiky Makedonie (22. místo). V Černé Hoře (56. místo), Turecku (71. místo) a Chorvatsku (80. místo) je však podnikání složitější, než tomu je v zemích EU-27 jako celku, což naznačuje, že je nezbytné usnadnit v těchto zemích dodržování právních předpisů.

Z hlediska jednoduchosti zahájení podnikání se země EU-27 jako celek umístily mezi 183 zeměmi na 66. místě. Naopak Bývalá jugoslávská republika Makedonie skončila jako 6. země s nejnáhodnějšími podmínkami pro zahájení podnikání, dokonce ještě výše než stát EU s nejlepším výsledkem, tj. Irsko, které bylo třinácté. Island skončil na 37. místě, zatímco Černá Hora, Turecko a Chorvatsko se umístily na 47., 61., respektive 67. místě. Ani jedna ze zkoumaných pěti zemí si nevedla tak špatně jako nejhorší ze zemí EU v této oblasti, tj. Česká republika, která skončila na 138. místě ze 183 zúčastněných zemí.

Z hlediska snadnosti placení daní se země EU-27 jako celek umístily na 71. místě v porovnání s Bývalou jugoslávskou republikou Makedonií na 6. místě, Chorvatskem na 32. místě a Islandem na 35. místě. Ani jedna z pěti zemí však nedosáhla tak vysoko jako země EU-27 s nejlepším výsledkem v této kategorii; Irsko se umístilo páté. Dodržování předpisů při

placení daní je obtížnější pro malé až střední podniky v Turecku (79. místo) a v Černé Hoře (108. místo), ačkoli ani jedna země si nevedla tak špatně jako ta nejhorší z EU-27 v tomto průzkumu, tj. Rumunsko, které bylo zařazeno na 154. místo.

Klíčová zjištění

Organizace boje proti nehlášené práci

Na rozdíl od 26 % zemí Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska nemá žádná z těchto pěti zemí jeden úřad, který by se zabýval dodržováním předpisů, nebo centrální koordinační výbor odpovědný za sladění činností různých útvarů zapojených do boje proti nehlášené práci. Místo toho a v různé míře razí země roztržitější přístup. Ve třech byl určen jeden státní orgán s hlavní odpovědností za koordinaci boje proti nehlášené práci: Správa příjmů v Turecku, Inspektorát práce v Bývalé jugoslávské republice Makedonii a Ředitelství pro vnitřní příjmy na Islandu. V Chorvatsku a Černé Hoře je odpovědnost roztržitější, chybí hlavní orgán a jednotlivé útvary sledují své vlastní cíle.

Různí se i zapojení sociálních partnerů v souvislosti s řešením nehlášené práce, ačkoli trojstranný sociální dialog probíhá na určité úrovni ve všech pěti zemích. V Chorvatsku působí od roku 1994 Hospodářská a sociální rada a v roce 2011 byl zřízen Úřad pro sociální partnerství. Navzdory tomu se odborové svazy v roce 2010 z Hospodářské a sociální rady na šest měsíců stáhly na protest proti nedostatečnému dialogu. V Černé Hoře se sociální partneři účastní Sociální rady. V Bývalé jugoslávské republice Makedonii, Turecku a na Islandu neexistují pro usnadnění takového dialogu v souvislosti s nehlášenou prací žádné formální rady, třebaže se sociální partneři podílejí na tvorbě politik tím, že se zapojují do kampaní a iniciativ.

Přístupy politiky k nehlášené práci

Řešení nehlášené práce v zemích EU-27 tradičně dominoval represivní přístup, který se ji snaží vymýtit. Nedávno však Evropská komise vyzvala k přijímání opatření více podporujících plnění předpisů, která lidem brání v tom, aby se stali součástí stínové ekonomiky, a která pomáhají těm, kteří nehlášenou práci již vykonávají, aby svou činnost legalizovali.

Ačkoli represivní opatření mají i stále značný význam, který jim při řešení nehlášené práce přikládají země EU-27, a opatření politiky podporující plnění předpisů jsou všeobecně považována za méně důležitá, regionální odchylky existují v míře, v jaké jsou opatření podporující plnění předpisů začleňována do repertoáru používaných opatření. To platí i pro země zkoumané v této studii. Na Islandu je opatřením podporujícím plnění předpisů připisována větší váha než ve čtyřech východoevropských zemích, což odráží situaci v jeho sousedních skandinávských zemích. Čtyřem jihovýchodním zemím, stejně jako jižním členským státům EU-27, trvá uznání významu přístupu podporujícího plnění předpisů obecně déle, ačkoli mezi Bývalou jugoslávskou republikou Makedonií, Chorvatskem, Černou Horou a Tureckem existují rozdíly z hlediska šíře, hloubky a účinnosti opatření podporujících plnění předpisů, která přijaly. Celkově jsou však nápravná opatření v uvedených pěti zemích méně obvyklá než v zemích EU-27 a „měkká“ opatření na podporu snahy dodržovat daňovou morálku jsou relativně nová.

Politické ukazatele

Zkoumaných pět zemí musí klást větší důraz na kompletnější řadu „tvrdých“ motivujících opatření s cílem předcházet a účinně řešit nehlášenou práci, jakož i „měkkých“ opatření, která podporují snahu dodržovat daňovou morálku. Byl zjištěn silný vzájemný vztah mezi zeměmi s většími zásahy na trhu práce, sociální ochranou, přerozdělováním a rovností a stínovými ekonomikami menšího rozsahu. To by snad ve skutečnosti mohlo prozatím vysvětlovat, proč na Islandu je rozsah stínové ekonomiky menší než průměr EU-27, zatímco v Chorvatsku, Bývalé jugoslávské republice Makedonii, Černé Hoře a Turecku je stínová ekonomika větší než průměr EU-27.

Další informace

Zprávu „*Tackling undeclared work in Croatia and four EU candidate countries*“ (Řešení nehlášené práce v Chorvatsku a ve čtyřech kandidátských zemích EU) naleznete na adrese <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2013/242/en/1/EF13242EN.pdf>.

V případě zájmu o další informace se obraťte na Donalda Storrie, vedoucího útvaru, dst@eurofound.europa.eu